

*Nordlands
Trompet*

Dikteren Petter Dass

☞ Den norske barokkdikteren Petter Dass ble født på Helgeland i 1647. Han studerte teologi i København, men fant snart veien hjem igjen til Nordland. I 1689 ble han sokneprest i Alstadhaug.

☞ Petter Dass skrev både verdslige og religiøse tekster i poetisk form. De religiøse tekstene var tenkt brukt i menigheten. Dass var opptatt av folkeopplysning, og i *Katechismus-Sange* forklarte han hele Luthers lille katekisme i verseform og med eksempler som var lette å forstå.

☞ De verdslige tekstene skildrer norsk natur og folkeliv, ofte i en humoristisk stil. I *Den Nordske Dale-Viise* og *Nordlands Trompet* fra ca. 1680 skrev han om hverdagslivet til bønder og fiskere.

☞ Petter Dass var en fargerik person. Han fikk barn med en kvinne utenfor

ekteskap og måtte derfor gå botsgang til kongen i København. Dessuten trodde folk at han for med trolldomskunster. Langs Nordlandskysten gikk det sagn om at Alstadhaug-presten en gang hadde fått fanden selv til å puste i seilene på reisen sørover til Bergen.

Nordlands Trompet

☞ *Nordlands Trompet* åpner med et hylingsdikt til folk og natur i «Nordlandene» – det som i dag er Troms og Nordland. Hyllesten gjelder alle – prester og øvrighet, fiskere, bønder, tjenestefolk og leilendinger:

*Vær hilset, I Nordlands bebyggende Mænd
Fra Verten i Huset til trælende Svend,
Vær hilset, I Kofte-klæd Bønder!
Ja samtlig saa vel ud til Fiære som Field
Saa vel den der bruger med Fisken paa Gield
Som salter Graae-Torsken i Tønder.
Vær hilset, I Geistligheds hederlig Lius
Prælater, og Orden i Helligdoms Huus,
Hver i sin Bestilling hin gieue!
Tillige den velbetroed Øvrigheds Mand,
Som bære bør Sverdet og Retten i Land,
Fra Vold og Uorden hanthæve!
Hil være Leylendingen, Huus-Manden og,
Hver Odelsmand med den Strandsiddende Flok
Af hvad for slags Middel og Evne
Udliggere, Kræmmer, hvad Navne de har
Samt flere, som jeg her udtydlig og klar
For Mangel af Tiid ey kand nævne.
Hil være det elskelig Qvindelig Kiøn,
Matroner og ægte-gift Hustruer skøn',
Madamer og ugifte Piger; [...]*

☞ I diktet «Nordlands Beliggende» plasserer Dass landsdelen på kartet og skildrer de geografiske særtrekkene. Vi får lære om landdyr, fugler og fisk, vær og vind, jordbruk og fiske og om menneskene som lever i disse områdene.

☞ *Nordlands Trompet* inneholder læredikt. Forfatteren vil gi leseren innsikt i et emne. Rytmen er fast, og språket er enkelt og nøkternt. Men som den gode prest han er, priser Dass samtidig også Vårherre og skaperverket hans.

☞ I motsetning til mange embetsmenn i samtida var Petter Dass opptatt av det norske, både i skildringen av norsk hverdagsliv og natur, og ved at han brukte mange særnorske ord. Slike ord kaller vi *norvagismer*.

Nordlands Beliggende.

Naar Kaasen henfettes i beentiste (a) Noer,
Da staltia opdages Arctandria (b) her,
Med sine Skydyende Linder (c)
Et Landskab afdeelt udi Dreyllier fem,
Foruden Hindmarken, som bag efter dem
Opfyldes med Lapper og Finner (d)

- (a) Beent betyder paa Noerf liige.
(b) Noeren forstaaer ved Arctandria Noordlandet, hvis Beskuelise han givoe.
(c) Skydyende Linder, ere de sømste Epidier og Løve af Birkene, hvorpaa snart bestandig Skyene hviler og lepper.
(d) Lapper og Finner ere vel et slags Fisk af et Sprog; men Lapper kaldes i sær de, der erholde sig imellem Fjeldene og ligge nu i Norge nu i Sver:

Andre litterære verk

☞ I 1698 skrev Dass samlingen *Katechismus-Sange*. Gjennom disse sangene ville han gi menigheten en dypere forståelse av den lutherske læra.

☞ En av de mest kjente salmene i samlingen er «Herre Gud, ditt dyre navn og ære». Salmen tar utgangspunkt i andre bønn i fadervår: «La ditt navn holdes hellig». Også i dag er salmen mye brukt i gudstjenesten.

*HErre GUD! Dit dyre Navn og Ære
Over Verden høyt i Savn maa være,
Og alle Siæle, og alle Træle
Og hver Geselle de skal fortælle
Din Ære.*

*Det er smugt og kaasteligt at høre,
At mand GUD sin' Læbers Pligt monn' giøre;
De dyb' Afgrunder, de grønne Lunder
Skal HERrens Vunder hver Tid og Stunder
Udføre.*

*Om sig Folk anstille vil saa slemme,
GUDs Navn slet at tie still og glemme,
Saa skal dog Stene og tørre Bene
Ey være seene hands Navn det reene
At fremme.*

Katechismus-Sange

Den Nordske Dale-Viise

Virkemiddelbruk

☞ Dikterens oppgave i barokken var å hylle Gud og det kongelige eneveldet av Guds nåde. Til slike formål passet det svært godt med virkemidler som kontrastfylte bilder, frodige adjektiv og sterke overdrivelser, noe dikterne derfor brukte i stor grad.

☞ Petter Dass var ingen typisk representant for barokkstilen. *Nordlands Trompet* retter seg mot folk av alle samfunnslag. Språket i disse diktene er enkelt og folkelig, uten store fakter.

☞ I de religiøse tekstene hans finner vi mer av virkemiddelbruken som er typisk for barokken. Det pedagogiske formålet med tekstene er likevel det som veier tyngst: Diktene skal gjøre det enklere for folk å huske den kirkelige læra. Derfor bruker Dass enkle, faste rytmer, gjentakel-

ser og lett forståelige sammenlikninger:

*Kom hid, O kiære Christen Lem,
Jeg vil saa kortelige
Paa dine Fingre to Gang' fem
GUDS Bud ved Sang udstige.*

*Saa tit du slaar din' Hænder ud,
Ti Fingre kandst du regne;
Saa mange er og HERrens Bud,
Som læsis allevegne.*

